

Marek Marszałek¹

RUSYCYZMY LEKSYKALNE W POTOCZNEJ ODMIANIE WSPÓŁCZESNEJ POLSZCZYZNY

Do niniejszych rozważań zainspirowały mnie obserwacje H. Milejkowskiej i D. Buttler nad zapożyczeniami leksykalnymi z języka rosyjskiego w polszczyźnie potocznej. Autorki zauważyły, że (1) rusycyzmy w potocznej odmianie polszczyzny należą do „eksterytorialnej” grupy słownictwa, (2) ich zabarwienie emocjonalno-stylistyczne określa się jako gburowate lub familiarne, (3) jednostki leksykalne, nacechowane w ruszczyźnie negatywnie, w polskim języku potocznym nierzadko ulegają dalszej pejoratywizacji, (4) jako środek wzmocnienia ekspresji zapożyczeń mogą występować rosyjskie cechy fonetyczne, (5) z gramatycznego punktu widzenia największą część rusycyzmów w polskim języku potocznym stanowią rzeczowniki, czasowniki i przysłówki, (6) ekspresywizmy rosyjskie zachowują w polszczyźnie potocznej postać oryginalną i mogą podlegać pewnym modyfikacjom semantycznym (Milejkowska 1966: 257, Buttler 1978: 60).

Mimo upływu lat obserwacje H. Milejkowskiej i D. Buttler nie straciły na aktualności i wciąż mogą być traktowane jako punkt wyjścia do dalszych badań. W innych pracach językoznawczych mamy wprawdzie pewne uwagi i przygodnie przytaczane dane ilościowe (por. np.: Rybicka 1976: 58-59, Zarębina 1978: 241-242, Kuroczycki i Rzepka 1979: 114, Jurkowski 1982: 137), ale opracowań ogólnych dotyczących wyłącznie zapożyczeń rosyjskich w potocznej odmianie współczesnej polszczyzny nie ma. Brakuje również kompletnego wykazu takich pożyczek. H. Milejkowska omawia 29 jednostek potocznych: *apiać, bradziażyć, chałturszczyki, ciut ciut, ciutkolwiek, drefić, duszka, geroj-baba, Kitajec, kozak, krugom, nachalny, nazad, niewidymka, otczajny, pierepałki, po mojemu*,

¹ Prof. of Russian linguistics, Department of Onomastics and the History of Russian Language. Kazimierz Wielki University, ul. Grabowa 2, 85-601 Bydgoszcz; e-mail: marmarsz@ukw.edu.pl.

przykaraulić, rugać, smykałka, sobaczyć, szantrapa, try miga, w driebiezgi, wermiszel, wont, wredny, zaiwanić, zakidajem (Milejkowska 1966: 257-259), natomiast D. Buttler – o jedną więcej: amerykańniec, apiać, bywszy, chaltura, ciut ciut, fufajka, gieroj, jak raz, kinąc, kitajec, krugom, kukurużnik, naczałstwo, nadojeść „dokuczyć”, nazad, pierepałki, rugać, ryło, skolko ugodno, smykałka, swołocz, szantrapa, taskać, taszczyć, toczka w toczkę, w drebiezgi, w try miga, zabradziażyć się, zaiwanić, żulik (Buttler 1977: 104). Trudności z uchwyceniem wszystkich rusycyzmów wynikały bądź z niedostatecznego jeszcze rozeznania złożonej problematyki rosyjsko-polskich kontaktów językowych bądź też z braku słowników polszczyzny potocznej, które zaczęto opracowywać dopiero pod koniec lat dwudziestych.

W niniejszym artykule – nawiązującym tematycznie do badań H. Milejkowskiej i D. Buttler – omawiam typy oraz właściwości pragmatyczne rosyjskojęzycznych zapożyczeń leksykalnych, które rejestrują słowniki polszczyzny potocznej J. Anusiewicza i J. Skawińskiego (dalej – SPP²), M. Czeszewskiego (SPPCz) oraz zespołu prof. W. Lubasia (SPLP). Jako dodatkowe źródło materiału wykorzystuję Słownik polskich przekleństw i wulgaryzmów M. Grochowskiego (SPPiW) oraz książkę A. Bogusławskiego i J. Wawrzyńczyka pt. *Polszczyzna, jaką znamy. Nowa sonda słownikowa* (PJZ). Jak zapewniają Autorzy, wszystkie prace obejmują słownictwo najnowsze, które pochodzi z opublikowanych miejskich tekstów mówionych, z różnych kręgów zawodowych i towarzyskich oraz ze specjalistycznych prac naukowych (por. SPP: 7-9, SPPCz: 5, SPLP: XI).

Materiał leksykalny wydobywałem ze źródeł krytycznie, w związku z tym lista rusycyzmów, jaką zestawilem, nie zawiera jednostek o wątpliwej rosyjskiej proveniencji, jak np. wyrażenie *bladź pastajemnaja/postajemska* (w SPLP z kwalif. *rusycyzm*) czy wyraz *rozpierducha* (w PJZ z uwagą: *ma konotację rosyjskości*). Znajdują się na niej natomiast te jednostki leksykalne, których rosyjskiego pochodzenia w analizowanych słownikach z jakichś względów nie potwierdzono, np. *czepucha* (w SPLP z uwagą: *Wyraz pochodzenia ukraińskiego*³), *było – splyło* czy *bradiaga* (w SPLP bez kwalif.). Wykaz pożyczek zawiera ostatecznie 130 pozycji, jest zatem stosunkowo obszerny, choć wciąż jeszcze niekompletny, dotychczas wyszły bowiem tylko cztery tomy SPLP.

Zanim przystąpię do omówienia wynotowanych zapożyczeń, kilka uwag natury terminologicznej, istotnych – jak sądzę – dla dalszych rozważań. Po pierwsze, za rusycyzm leksykalny (słownikowy) uznaję taką leksykalną jednostkę języka, która powstała w wyniku oddziaływania ruszczyzny, i po drugie, leksykalną jednostkę języka pojmuję jako „dowolny ciąg elementów diakrytycznych (z przerwami lub bez) mający znaczenie globalne, czyli ciąg niepodzielny

² Wykaz skrótów podaję na końcu artykułu.

³ Por. zapis w RUURS: *чепуха* 1. нісенітниця, дурниця; 2. дрібниця.

semantycznie na takie ciągi znaczące, które byłyby elementami klas substytucyjnie zamkniętych [...]” (Grochowski 1986: 27). W związku z tym przedmiotem uwagi są zarówno „tradycyjne” wyrazy, np. *cwiety* „kwiaty”, *mielocz* „osoba godna lekceważenia i pogardy”, *zagwozdka* „trudności, komplikacja, przeszkoda”, jak i semileksemy wykazujące się defektami fleksyjnymi, np. *jebut* „uderzyć” (nieodmienny czasownik), wyrażenia wieloskładnikowe, jeżeli spełniają kryterium niepodzielności semantycznej, np. *bez nikakich* „z największą łatwością”, *drugi sort* „coś niskiej wartości” czy też wyrażenia wieloskładnikowe, głównie frazeologizmy i s frazeologizowane konstrukcje syntaktyczne, których sens jest niezależny od poszczególnych składników lub jest zależny tylko częściowo, np. *czort/ciort znajet* „nie wiadomo”, *toczka w toczkę* „taki sam, identyczny”, *ktos ma pierepalkę/pierepalki z kimś* „ktos ma niewielki konflikt połączony z kłopotliwym kontaktem z kimś innym” (por. też podział leksykalnych jednostek potocznych zastosowany w SPLP, t. 1, s. IX-XI). Zajmuję się również takimi jednostkami leksykalnymi, które cechują się brakiem formalnego przystosowania do języka polskiego, np. *aluzju poniał* czy *bez wodki nie rozbieriesz*, nazywanymi w literaturze najczęściej cytataami lub wtrętami.

Wprowadzenie do niniejszych rozważań pojęcia *leksykalna jednostka języka* wymaga także sprecyzowania terminu *zapożyczenia formalnosemantyczne, strukturalne kalki leksykalne* oraz *kalki semantyczne*. Za *zapożyczenia formalnosemantyczne* uznaję takie jednostki leksykalne, które na gruncie języka polskiego zachowały rosyjski kształt i znaczenie lub uległy pewnym (niewielkim) przekształceniom fonetycznym (morfologicznym) albo modyfikacjom semantycznym, np. *na wsiakij słuczaj* „na wszelki wypadek” (ros. на всякий случай „ts.”). Z kolei za *strukturalne kalki leksykalne* uznaję takie jednostki, które powstały w wyniku skopiowania budowy (struktury morfologicznej) rosyjskich jednostek oraz wskutek zastąpienia (całkowitego lub częściowego) rosyjskich morfemów/wyrazów elementami polskimi. Znajdują się tu zarówno kalki słowotwórcze całkowite, np. *duszoszczypiący* „sentymentalny” (ros. душещипательный), jak i kalki słowotwórcze częściowe, tzw. półkalki, np. *lać ślozy* „płakać” (ros. лить слёзы). Termin *kalki semantyczne* stosuję w odniesieniu do rodzimych jednostek leksykalnych, ukształtowanych semantycznie na wzór ich rosyjskich odpowiedników.

Aby określić społeczno-sytuacyjne warunki funkcjonowania rusycyzmów oraz cele, jakie chcą osiągnąć Polacy przez ich użycie, opieram się w dużej mierze na kategoryzacji właściwości pragmatycznych, przedłożonej w pracy A. Bogusławskiego i J. Wawrzyńczyka pt. *Polszczyzna, jaką znamy* (1993: 32-35).

Z punktu widzenia typologii *zapożyczeń* największą część wyekscerpowanych rusycyzmów stanowią *zapożyczenia formalnosemantyczne* (116 jednostek, co stanowi ok. 90% ekscerptu), *zapożyczeń strukturalnych* (całkowitych i czę-

ściowych) jest niewiele (14 jednostek, czyli ok. 10% materiału), natomiast zapożyczeń semantycznych nie ma w ogóle.

Wynotowane zapożyczenia podaję w układzie alfabetycznym, umieszczając po hasle definicję znaczenia (w wypadku polisemii poszczególne znaczenia wyodrębniam cyfrą arabską), słowniki, z których omawianą jednostkę wynotowałem (SPLP, SPP, SPPCz, SPPiW, PJZ) oraz rosyjski odpowiednik ze wskazaniem lokalizacji.

ZAPOŻYCZENIA FORMALNOSEMANTYCZNE

- abaratno** 1. „z powrotem, od początku”; 2. „na odwrót”; SPLP, SPP, SPPCz; ros. *обратно* (SRJa);
- aluzju poniał** „zrozumiał podtekst wypowiedzi”; SPLP; ros. *аллюзию понял* (Internet);
- apiać/apiat** „znów, powtórnie, jeszcze raz”; SPLP, SPP, SPPCz; ros. *опять* (SRJa);
- awośka** „rodzaj siatki”; SPLP⁴; ros. *авоська* (BTSRJa);
- awtamaszina** 1. „samochód”; 2. „szkolny autobus dowożący uczniów z odległych miejscowości”; SPPCz; ros. *автомашина* (SRJa);
- babuszka** 1. „stara kobieta”; 2. „Rosjanka”; 3. „nauczycielka/lektorka języka rosyjskiego”; SPLP, SPPCz; ros. *бабушка* (SRJa);
- barachło** 1. „coś starego, tandetnego, bezwartościowego, zniszczonego”; 2. rzadziej „o bezwartościowych ludziach; hołota”; SPLP, SPP, SPPCz; ros. *барахло* (SRJa);
- bez nikakich** „z największą łatwością”; SPLP; ros. *без никаких!* (SRJa);
- bez wodki nie rozbieriesz** „trzeba napić się wódki, aby rozstrzygnąć jakiś problem”; SPLP; ros. *без водки не разберешь* (Internet);
- bladzia** „kobieta złego prowadzenia się, prostytutka”; SPLP; ros. *блядь* (BTSRJa);
- bladź/blać** 1. „prostitutka”; 2. „pogardliwie, obelżywie o kobiecie”; 3. „kokietka, wyzywająca, lubiąca towarzystwo męskie”; 4. „wulgarnie, obelżywie o kimś, kto zachowuje się w sposób moralnie naganny”; 5. „homoseksualista”; 6. „pośladki”; 7. „w grze w karty: słaba, zła karta”; SPLP, SPP, SPPCz (notują też SGS i SSP); ros. *блядь* (TSNLRJa);

⁴ Por. też fragment artykułu M. Zielińskiego pt. „Rachunek zysków” (Wprost 35/1999): „Towary w Polsce komunistycznej bywały. Następstwem tego były dwa zjawiska – mężczyzna z siatką (w kręgach intelektualnych przyjęło się wdzięczne rosyjskie słowo „awośka”, czasem spolszczane na „anużka” – w obydwu wypadkach źródłosłów był ten sam „a nuż coś rzucą”) i zakupy na zapas”.

- bladź** „wulgarnie przekleństwo”; SPLP; ros. *блядь* (TSNLRJa);
- bladź chudaja** „kobieta lekkich obyczajów”; SPLP (zapis też w SGS); ros. *блядь худая* (Internet);
- bliacha-mucha** „przekleństwo”; SPLP; ros. *бляха-муха* (TSNLRJa);
- bolsze ryło** „pilny, pracowity”; SPLP (w SGS z uwagą: stylizowane na jęz. ros.); ros. *большое рыло* (Internet);
- bolszewicki** „niekulturalny (o zwyczaju rosyjskim podawania herbaty w szklance)”; SPLP; ros. *большевицкий* (BTSRJa);
- bolszewik** 1. „armia radziecka”; 2. „obywatel ZSRR”; 3. „komunista”; SPLP, SPP; ros. *большевик* (BTSRJa);
- bolszoi** „duży, ogromny”; SPLP; ros. *большой* (BTSRJa);
- bradiaga** „włóczęga”; SPLP; ros. *бродяга* (SRJa);
- bradziaga** „osoba prowadząca hulaszczy tryb życia, skora do zwady, awantur”; SPLP; ros. *бродяга* (SRJa);
- bradziażyć** 1. „wieść hulaszczy, nieporządny tryb życia; włóczyć się (po lokalach, po spelunkach), łajdaczyć się”; 2. „spędzać, marnować czas na rozrywkach”; 3. „przebywać gdzieś, nic nie robiąc, bezproduktywnie spędzać czas”; SPLP, SPP; ros. *бродяжить* (BTSRJa);
- bukwa** 1. „nauczycielka języka rosyjskiego”; 2. „męski gruczoł rozrodczy, wytwarzający plemniki”; SPLP (por. też zapis w SSP); ros. *буква* (SRJa);
- bukwy** „alfabet cyrylicki, grażdanka”; SPLP; ros. *буква* (SRJa);
- bumaga** 1. „dokument, pismo urzędowe”; 2. „kartka papieru”; SPP, SPLP; ros. *бумага* (SRJa);
- bumagi** „podręczniki, skrypty, notatki”; SPLP (zapis też w SGS); ros. *бумага* (SRJa);
- buntowszczyk** „buntownik”; SPLP; ros. *бунтовщик* (SRJa);
- było – spłyło** „coś wydarzyło się i jest już nieaktualne, nieważne”; SPLP; ros. *было – сплыло* (Internet)⁵;
- car kołokoł** „ciepłe, długie reformy”; SPLP (w SGS z uwagą: neosem. od nazwy dzwonu na Kremlu); ros. *Царь-колокол* (ROS);
- chaziaj** „osoba przybyła zza Buga”; SPLP; ros. *хозяин* (SRJa);
- christopriedatiel** „zdrajca”; SPLP; ros. *христонпредатель* (Internet);
- ciurma** „więzienie”; SPLP; ros. *тюрьма* (SRJa);
- cwiety** „kwiaty”; SPPCz; ros. *цветы* (SRJa);
- czaj** 1. „herbata”; 2. „niezwykle mocny wywar z herbaty używany jako środek odurzający”; SPP, SPLP; ros. *чай* (SRJa);
- czepucha** „drobiazg, nic wielkiego”; SPLP; ros. *чепуха* (SRJa);

⁵ Por. także słowa znanej piosenki pióra T. Mamiedowa, S. Apołońskiego i N. Wietlickiej: *Было – сплыло, я разлюбила // Кто-то скажет: „Не права” // Нет, конечно, все просто // В жизни иногда.*

- czerezwyczajka** „radziecka służba bezpieczeństwa”; SPLP; ros. *Чрезвычайка* (ROS);
- czior/ciort znajet** „nie wiadomo, nikt nie wie”; SPLP; ros. *черт знает* (TSNLRJa);
- dacza** „willa letniskowa, dom za miastem”; SPP, SPLP; ros. *дача* (SRJa);
- dieńgi/diengi** „pieniądze”; rejestruje SPLP; ros. *деньги* (SRJa);
- durak** „głupiec, dureń”; SPLP, SPP; ros. *дурак* (SRJa);
- dziengi** „pieniądze”; SPLP; ros. *деньги* (SRJa);
- eto wsio** „to wszystko”; SPLP; ros. *это всё* (TSRS);
- gieroj** 1. „mężczyzna popisujący się swą odwagą, siłą, zbyt pewny siebie, pyszałek”; 2. „bohater”; SPLP, SPP; ros. *герой* (SRJa);
- gierojka** „odważna, zaborcza dziewczyna”; SPLP; ros. *геройка* (Internet);
- hadziajka** „gospodyni”; SPLP; ros. *хозяйка* (SRJa);
- hadzaj** 1. „ktoś pochodzący z Kresów”; 2. „zły gospodarz”; SPLP; ros. *хозяин* (SRJa);
- Iwan/iwan** „Rosjanin”; SPLP, SPP, SPPCz; ros. *Иван* (BSRRER);
- i wsio!** „wykrzyknienie o znaczeniu: i koniec, już po wszystkim, skończyło się”; SPP; ros. *и всё!* (BTSRJa);
- jaczejka** „rodzaj bandy, gangu”; SPLP; ros. *ячейка* (SRJa);
- jebaka** „mężczyzna o wysokiej aktywności i sprawności w zakresie spółkowania”; PJZ, SPLP, SPP; ros. *ебака* (TSNLRJa);
- jebut** „uderzyć”; SPLP; ros. *ебум* (Internet);
- Jewropiejka** „mieszkanca Europy”; SPLP; ros. *европейка* (BTSRJa);
- kakaja** „jaka; w celu uwypuklenia treści słowa występującego po tym zaimku”; SPLP; ros. *какая* (SRJa);
- kałasz** „karabin maszynowy produkcji radzieckiej”; SPLP; ros. *калаш* (TSRS);
- kałasznikow** „karabin maszynowy produkcji radzieckiej”; SPLP, SPP; ros. *калашников* (Internet);
- kaniec filma** „śmierć”; SPLP; ros. *конец фильма* (Internet);
- karman** „kieszeń”; SPLP; ros. *карман* (SRJa);
- karmańszczyk** „złodziej kieszonkowy”; SPLP; ros. *карманичник* (TSNLRJa);
- kartoszki** „ziemniaki”; SPLP; ros. *картошка* (SRJa);
- kazionny** „więzienny (państwowy)”; SPLP; ros. *казённый* (SRJa);
- kitajec/Kitajec** 1. „Chińczyk”; 2. „w znaczeniu zbiorowym: Chińczyk”; 3. „samochód marki Ford-T”; SPLP; ros. *китаец* (SRJa);
- kitajski** „chiński”; SPLP; ros. *китайский* (SRJa);
- kniga** 1. „książka”; 2. „podręcznik w formie książkowej”; SPLP, SPPCz (zapis też w SGS); ros. *книга* (SRJa);
- knizka** „książka, podręcznik szkolny”; SPLP, SPPCz; ros. *книжка* (SRJa);

- kołchoz** 1. „budynek lub pomieszczenie, w którym znajduje się wielu ludzi, zmuszonych do przebywania razem w jednym miejscu”; 2. „o wielkiej sali ćwiczeń”; 3. „dom akademicki”; 4. „użytkowanie wspólnych przedmiotów”; 5. „stan wiadomej zbiorowości wyróżniającej się bałaganem”; 6. „mało efektywna praca, często przymusowa, w trudnych warunkach”; PJZ, SPLP, SPP (zapis też w SGS); ros. колхоз (SRJa);
- kołchoźnik** 1. „radio; głośnik (podłączony do radiowęzła)”; 2. „krzykacz, hałaśliwy (przeważnie o mężczyźnie)”; PJZ, SPLP, SPP (w SGS w znac. 2. z uwagą: neosem. od pot. „głośnik”); ros. колхозник (SRJa);
- komandir** „osoba głównodowodząca”; SPLP; ros. командир (SRJa);
- konwejer** „długotrwałe przesłuchanie w Urzędzie Bezpieczeństwa”; SPLP; ros. конвейер (SRJa);
- krasawica** „o pięknej kobiecie”; SPLP; ros. красавица (SRJa);
- krasawiec** „o pięknym mężczyźnie”; SPLP; ros. красавец (SRJa);
- krasnaja** „czerwona”; SPLP; ros. красная (SRJa);
- krasno** „(na) czerwono”; w SPLP; ros. красно (TSŻWJa);
- krasnoarmiejec** „żołnierz Armii Czerwonej”; SPLP; ros. красноармеец (SRJa);
- krasnoarmiejski** „odnoszący się do Armii Czerwonej, charakterystyczny dla niej”; SPLP; ros. красноармейский (SRJa);
- krugom** „ciągle; w kółko”; SPLP; ros. кругом (SRJa);
- kudy/kuda** komuś **do** kogoś „ktoś ma wartość o wiele mniejszą niż ktoś inny”; PJZ, SPLP; por. куды уж нам до сэров (Internet);
- kukuruźnik** 1. „radziecki samolot dwupłatowy”; 2. „każdy dwupłatowiec”; SPLP, SPP; ros. кукурузник (TSNLRJa);
- kulturno** „kulturalnie”; SPLP; ros. культурно (SRJa);
- kulturnyj czieławiek** „osoba kulturalna”; SPLP; ros. культурный человек (SRJa);
- kuric/zakuric** „palić, zapalić sobie, wypalić papierosa”; SPLP; ros. курить/закурить (SRJa);
- mielocz** „osoba godna lekceważenia i pogardy”; PJZ; ros. мелочь (SRJa);
- na abarot** „na odwrót”; SPP, SPPCz; ros. наоборот (SRJa);
- nastojaszczy** „prawdziwy”; SPLP (w hasle durak); ros. настоящий (SRJa);
- na wsiakij słuczaj** „na wszelki wypadek”; SPP; ros. на всякий случай (SRJa);
- niegramotny** 1. „nierozgarnięty, ciężko myślący, mało inteligentny”; 2. „niezorientowany, nieumiejący czegoś zrobić, niemający o czymś pojęcia”; 3. „taki, z którym nie można porozmawiać; także niemający ochoty na rozmowę; niekontaktowy”; SPP, SPPCz; ros. неграмотный (SRJa);

- nieudacznik** 1. „mężczyzna nieodnoszący sukcesów”; 2. „człowiek nieudolny, pozbawiony umiejętności praktycznego myślenia”; SPP; ros. неудачник (SRJa);
- oficersza** „żona oficera rosyjskiego lub radzieckiego”; PJZ; ros. офицерша (TSRJa);
- paszoł won!** „wykrzyknienie nakazujące natychmiastowe odejście, oddalenie się”; SPP; ros. пошел вон! (Internet);
- politruk** 1. „w PRL osoba odpowiedzialna za sprawy polityczne w jakiejś instytucji”; 2. „oficer polityczny”; SPP; ros. политрук (SRJa);
- poniał?** „pytanie o znaczeniu: zrozumiałeś, pojąłeś?”; SPP; ros. понять (SRJa);
- psychuszka** „szpital lub klinika psychiatryczna”; PJZ; ros. психушка (TSRS);
- sobaka** „pies”; SPP; ros. собака (SRJa);
- sojuz** „ZSRR”; SPP; ros. Союз (Internet);
- sowiec** „obywatel ZSRR”; SPP; por. ros. страна советов (Internet);
- sowiecka** „obywatelka ZSRR”; PJZ, SPP; por. ros. страна советов (Internet);
- sowiety** „Związek Radziecki”; PJZ; ros. советы (Internet);
- spiczka/spiłka** „zapalka”; SPPCz; ros. спичка (SRJa);
- stakan** „kieliszek, szklanka wódki”; SPP; ros. стакан (SRJa);
- sukinkot** „o mężczyźnie z niechęcią, rzadziej z zazdrością, podziwem”; PJZ, SPP, SPPCz; ros. сукин кот (BSRRER);
- swołocz** „z niechęcią o człowieku bądź jakiejś grupie ludzi, zwłaszcza bezwartościowych moralnie”; SPP; ros. сволочь (TSNLRJa);
- szamać** „jeść”; SPPCz; ros. шамать (TSNLRJa);
- sztany** „spodnie”; SPPCz; ros. штаны (SRJa);
- toczka w toczkę** 1. „tak samo, identycznie”, 2. „taki sam, identyczny”; SPP; ros. точка в точку (FSRLJa);
- tufta** „o brzydkiej dziewczynie, kobiecie”; SPPCz; ros. туфта (Internet);
- tuman** „o człowieku tępym, mało inteligentnym, nierozgarniętym”; SPP, SPPCz; ros. туман (TSRS);
- wierchuszka** „zwierzchność, kierownictwo, przełożeni”; SPP; ros. верхушка (SRJa);
- wodka** „wódka”; SPPCz; ros. водка (SRJa);
- won!** „precz stąd!”; SPPCz, SPP; ros. вон! (SRJa);
- wont!** „precz stąd!”; SPPCz; ros. вон! (BTSRJa);
- w pizdu** 1. „wyrażenie oznaczające oddalenie: precz”; 2. „przekleństwo”; SPPiW; ros. в пизду (BSRRER);
- wsio** „wszystko”; SPP, SPPCz; ros. всё (SRJa);
- wsio rawno** „wszystko jedno”; SPP; ros. всё равно (SRJa);
- w trymiga** „bardzo szybko, błyskawicznie”; SPPCz; ros. в три мига (Internet);

- zabradziażyć** 1. „zepsuć, zniszczyć; także nie wywiązać się z jakichś obowiązków, przyrzeczenia itp.”; 2. „zabawić gdzieś dłużej niż należy, zasiedzieć się”; SPP, SPPCz; ros. забродяжить (Internet);
- zagwozdka** „problem, trudności, komplikacja, przeszkoda”; SPP; ros. загвоздка (SRJa);
- żul** „o drobnym przestępcy, chuliganie, łobuzie, awanturniku”; SPPCz; ros. жулик (TSNLRJa);
- żulia** „paczka, banda, społeczność przestępcza, grupa chuliganów”; SPPCz; ros. жульё (TSNLRJa).

STRUKTURALNE KALKI LEKSYKALNE (CAŁKOWITE I CZĘŚCIOWE)

- bez pół litra nie rozbieriesz** „o czymś bardzo skomplikowanym, zagmatwanym”; SPLP; ros. без пол-литра не разберешь (RASNL);
- bradziazenie** „prowadzenie hulaszczego trybu życia”; SPLP; ros. бродяжничанье (BTSRJa);
- drugi sort** „coś niskiej wartości”; PJZ; ros. второй сорт (Internet);
- duszoszczypiący** „sentymentalny, melodramatyczny”; SPLP; ros. душещипательный (SRJa);
- gierojski** „zuchwalec”; SPLP; ros. героический (SRJa);
- innostraniec** „cudzoziemiec”; SPLP; ros. иностранец (SRJa);
- innostranny** „cudzoziemski (rosyjski)”; SPLP; ros. иностранный (SRJa);
- kazionny napój** „wódka”; SPLP (por. uwagę w SEP: „Kazionny to tyle, co państwowy, znaczenie jest więc podobne do innej peryfrazy eufemistycznej – państwowe lekarstwo. W obu wypadkach charakterystyczne jest przypisywanie państwu związków z wypijanym alkoholem”); ros. казённый напиток (Internet);
- knížkowy** „książkowy”; SPLP; ros. книжный (SRJa);
- lać śłozы** „płakać”; SPLP; ros. лить слёзы (SRJa);
- lapnąć** „powiedzieć bez zastanowienia coś, co nie powinno być wypowiedziane”; SPLP; ros. ляпнуть (SRJa);
- ktoś ma pierepałkę/pierepałki** z kimś „ktoś ma niewielki konflikt połączone z kłopotliwym kontaktem z kimś innym”; PJZ, SPP; por. ros.: У нас с Шаем не перепалка, а дискуссия! (Internet);
- niegaworny** „taki, z którym nie można porozmawiać; niemający ochoty na rozmowę; niekontaktowy”; SPPCz; ros. неразговорчивый (ROS);
- przekrasno** „przepięknie”; SPLP (w haśle krasno); ros. прекрасно (SRJa).

Jak wynika z zebranego materiału, wynotowane rusycyzmy mają najczęściej charakter cytatowy. Biorąc pod uwagę akcent i związane z nim procesy fonetycz-

ne, można wnioskować, że zapożyczanie następowało się zarówno drogą słuchową, por. np.: *apiat*”, *ciurma*, *dieńgi*, *kanięc filma*, *na abarot*, *spićka* czy też *barachło* z akcentem na ostatniej sylabie, jak i drogą graficzną, por. np.: *komandir* (ort. командир, fon. kamand'ir), *oficersza* (ort. офицерша, fon. aficerša), *sobaka* (ort. собака, fon. sabaka).

Ponad połowę potocznych rusycyzmów stanowią jednostki leksykalne, które przejęto z rosyjskiego języka literackiego, por.: *apiać/apiat*”, *awtamaszina*, *babuszka*, *bolszewicki*, *bolszewik*, *bolszój*, *bradiaga*, *bradziaga*, *bradziażenie*, *bukwa*, *bumaga*, *buntowszczyk*, *car kołokoł*, *chazijaj*, *ciurma*, *cwiety*, *czaj*, *dacza*, *dieńgi/diengi*, *drugi sort*, *durak*, *duszoszczypiący*, *dziengi*, *gierojski*, *innostraniec*, *innostranny*, *jaczejka*, *jewropiejka*, *kakaja*, *karman*, *kitajec/Kitajec*, *kitajski*, *kniga*, *książkowy*, *kołchoz*, *kołchożnik*, *komandir*, *konwejer*, *krasawica*, *krasawiec*, *krasnaja*, *krasno*, *krasnoarmiejec*, *krasnoarmiejski*, *krugom*, *kulturno*, *kulturnyj czieławiek*, *kurić/zakurić*, *na abarot*, *nastojaszczy*, *na wsiakij słuczaj*, *niegoworny*, *niegramotny*, *nieudacznik*, *politruk*, *poniał?*, *przekrasno*, *sobaka*, *sowiet*, *sowiety*, *spiczka/spićka*, *stakan*, *sztany*, *wodka*, *wsio*, *wsio rawno*). Z kolei blisko 40% omawianych rusycyzmów miało charakter potoczny już na gruncie rosyjskim, por.: *abarotno*, *aluzju poniał*, *awośka*, *barachło*, *bez nikakich*, *bez pół litra nie rozbięriosz*, *bez wodki nie razbięriosz*, *bladzia*, *bladź/blać*, *bladź chudaja*, *bliacha-mucha*, *bradziażyć*, *było – spłyło*, *christopriedatiel*, *czepucha*, *czerezwyczajka*, *czort/ciort znajet*, *eto wsio!*, *jebaka*, *jebut*, *kałasz*, *kałasznikow*, *kanięc filma*, *karmańszczyk*, *kartoszki*, *kazionny napój*, *kudy/kuda komuś do kogoś*, *kukuruźnik*, *łać słozy*, *lapnąć*, *ktoś ma pierepałkę/pierepałki z kimś*, *mielocz*, *oficersza*, *paszoł won!*, *psychuszka*, *sojuz*, *sowietka*, *sukinkot*, *swołocz*, *szamać*, *toczka w toczkę*, *tufta*, *tuman*, *wierchuszka*, *won!*, *wont!*, *w pizdu*, *w trymiga*, *zabradziażyć*, *zagwozdka*, *żul*, *żulia*.

W wielu zapożyczeniach doszło na gruncie polskim do zmian lub modyfikacji semantycznych, na przykład: *awtamaszina* otrzymała dodatkowe znaczenie „szkolny autobus dowożący uczniów z odległych miejscowości”, *babuszka* – znaczenia „Rosjanka” oraz „nauczycielka/lektorka języka rosyjskiego”, *bez nikakich* to nie „bez słowa sprzeciwu”, jak w języku rosyjskim, ale „z największą łatwością”, *bolszewicki* znaczy nie „odnoszący się do bolszewizmu”, ale „niekulturalny (o zwyczaju rosyjskim podawania herbaty w szklance)”, *bradziażyć* to nie „tulać się, włóczyć się”, ale „wieść hulaszczy, nieporządny tryb życia; włóczyć się (po lokalach, po spelunkach), łajdaczyć się”, *konwejer* zaś – to „długotrwałe przesłuchanie w Urzędzie Bezpieczeństwa”, a nie „długi przenośnik taśmowy lub zespół takich przenośników współpracujących ze sobą, stosowany np. w kopalni”. Zmianę lub modyfikację struktury semantycznej obserwujemy także w następujących jednostkach: *bladź/blać* 3., *bladź/blać* 5., *bladź/blać* 6., *bladź/blać* 7., *bolszewik* 1., *bolszewik* 2., *bolszewik* 3., *bradziaga*, *bradziażenie*, *bradziażyć* 2., *bradziażyć* 3., *bukwa* 1., *bukwa*

2., *bukwy*, *bumagi*, *car kołokoł*, *chaziaj*, *czaj 2.*, *gierojski*, *jaczejka*, *kazionny*, *kniga 2.*, *kołchoz 1.*, *kołchoz 2.*, *kołchoz 3.*, *kołchoz 4.*, *kołchoz 5.*, *kołchoz 6.*, *kołchożnik 1.*, *kołchożnik 2.*, *komandir*, *krugom*, *kukurużnik 1.*, *niegramotny 1.*, *niegramotny 2.*, *niegramotny 3.*, *nieudacznik 1.*, *nieudacznik 2.*, *oficersza*, *politruk 1.*, *sowiet*, *sowiety*, *toczka w toczkę 1.*, *toczka w toczkę 2.*, *zabradziażyć 1.* Tak więc zjawisko częstych zmian znaczeniowych w zapożyczeniach z języka rosyjskiego, na które wskazywała D. Buttler (1989: 507), nie dotyczy wyłącznie tradycyjnych pożyczek XIX-wiecznych, charakteryzuje również zapożyczenia nowe zarówno z drugiej połowy XX wieku, jak i z obecnego stulecia.

Pożyczek nowej daty, zarejestrowanych dopiero w SPLP, SPP, SPPCz, SPPiW i PJZ, jest w zebranych materiale 100, czyli ok. 77% całości, pozostałe jednostki mają w polszczyźnie długą tradycję, o czym świadczą zapisy w rozmaitych wcześniejszych opracowaniach językoznawczych. Są to: *apiać* (Milejewska 1966: 259, Buttler 1973: 13, Buttler 1989: 507, Kuroczycki, Rzepka 1979: 114, Bielecka-Latkowska 1987: 107); *bladzia* (SGS); *bladź/blać 3.* (SGS), *bladź/blać 5.* (SSP), *bladź/blać 6.* (SSP); *bladź/blać 7.* (SGS), *bladź chudaja* (SGS), *bolsze ryło* (SGS), *bolszewik 2.* (Karaś 1996: 153), *bradiaga* (Karaś 1996: 115-116), *bradziażyć 1.* (Milejewska 1966: 259, Bielecka-Latkowska 1987: 111), *bumaga 1.* (Bielecka-Latkowska 1987: 112, Buttler 1989: 507), *bumagi* (SGS), *buntowszczyk* (Bielecka-Latkowska 1987: 112), *car kołokoł* (SGS), *dacza* (Bielecka-Latkowska 1987: 115, Karaś 1996: 155), *dziengi* (Buttler 1973: 12), *gieroj 1.* (Buttler 1989: 507), *gieroj 2.* (Jurkowski 1982: 137, Bielecka-Latkowska 1987: 117), *kitajec/Kitajec 1.* (Milejewska 1966: 257, Jurkowski 1982: 137, Buttler 1989: 507), *kniga 2.* (SGS), *kołchoz 2.* (SGS), *kołchoz 3.* (SGS), *kołchoz 4.* (SGS), *kołchoz 6.* (SWJP), *krugom* (Milejewska 1966: 259), *kukurużnik 1.* (Bielecka-Latkowska 1987: 125, Buttler 1989: 508), *nieudacznik 2.* (Buttler 1973: 16, Buttler 1989: 508), *politruk 2.* (Buttler 1989: 508), *sobaka* (Jurkowski 1982: 137), *swołocz* (Bielecka-Latkowska 1987: 144, Buttler 1989: 507, Karaś 1996: 169), *toczka w toczkę 1.*, *toczka w toczkę 2.* (Buttler 1989: 507), *wierchuszka* (Bielecka-Latkowska 1987: 212), *won!* (Bielecka-Latkowska 1987: 151, Karaś 1996: 171), *wont!* (Milejewska 1966: 259), *w trymiga* (Milejewska 1966: 259, Buttler 1973: 13, Jurkowski 1982: 137, Buttler 1989: 507), *zagwozdka* (Buttler 1989: 508), *żulia* (Bielecka-Latkowska 1987: 152).

Niektóre zapożyczenia mają w potocznej odmianie polszczyzny zróżnicowaną postać i tworzą fonetyczno-gramatyczne szeregi wariacyjne. Są one dwu- lub trzyczłonowe, np.: *apiać/apiać*?, *cziorz znajet/ciorz znajet*, *spiczka/spiłka*, *bladzia/bladź/blać*, *dieńgi/diengi/dziengi*.

Pod względem właściwości akomodacyjnych, czyli cech przystosowania jednostek leksykalnych do określonych kręgów użycia istniejących niezależnie od intencji mówiącego (por. PJZ: 33-34), rusycyzmy tworzą w polszczyźnie potocznej pięć zasadniczych grup. Około 20% materiału stanowią jednostki środowiskowe,

charakterystyczne np. dla gwary złodziejskiej (*karman, karmańszczyk*), więziennej (*ciurma*), żołnierskiej (*kałasz, kałasznikow, oficersza*) czy też uczniowskiej lub studenckiej (*babuszka 3., bukwa 1., bumagi, kniga 2.*). Zbliżoną pod względem liczebności grupę tworzą elementy, których użycie narusza „savoir vivre”, tzn. obyczaj towarzyski w tzw. „kulturalnym” kręgu rozmówców, np.: *bladź* „wulgarne przekleństwo” czy *jebut*. Jedenaście rusycyzmów (8,5%) może stanowić obrazę, np.: *barachło 2., bladzia, bladź/blać 1., bladź chudaja, bolszewik 3., swołocz*. Pewne zapożyczenia (8,5%) mogą być używane na miejscu polskiego wyrażenia tabu, np.: *bliacha-mucha, paszoł won, won!, wont!* (na jeden rusycyzm, a mianowicie w *pizdu* jest nałożony zakaz tabuistyczny). W swobodnych relacjach interpersonalnych mogą być stosowane następujące zapożyczenia: *hadziajka, lapnąć, ktoś ma pierepałkę/pierepałki z kimś, niegoworny, szamać, toczka w toczkę 1.-2.*, które stanowią ponad 5% wyekscerpowanego materiału.

Z uwagi na właściwości emotywnie, czyli cechy pozwalające mówiącemu na wprowadzenie odbiorcy w określony stan emocjonalny lub nastrój (por. PJZ: 33–34), rosyjskie pożyczki leksykalne można podzielić na piśszcotliwe, rubaszne, lekceważące, pogardliwe, piętnujące i euforyczne. Najliczniejszą grupę tworzą rusycyzmy o zabarwieniu pogardliwym, które stanowią ok. 16% ekscerptu, np.: *barachło 2., bolszewicki, bolszewik 1.-2., czerezwyuczajka, hadzaj 1.-2., kitajec/Kitajec 1., kitajski, miełocz, oficersza, politruk 1., sowiety, sukinkot, tuman*. Na drugim miejscu plasują się rusycyzmy o charakterze lekceważącym (blisko 12% jednostek): *drugi sort, durak, gieroj 1.-2., niegramotny 1.-3., nieudacznik 1.-2., politruk 2., sowiet, sowietka*. Do mniejszych grup należą zapożyczenia o zabarwieniu piętnującym, które stanowią ok. 7% całości: *bradziażenie, bradiaga, bradziaga, bradziażyć 1., christopriedatiel, kołchoz 1., kołchoz 5., kołchoz 6., zabradziażyć 1.*, rusycyzmy o charakterze rubasznym (2,3%): *bradziażyć 3., jebaka, sobaka*, jednostki o zabarwieniu piśszcotliwym (1,5%): *babuszka 1.-2.* oraz takie zapożyczenia, które wprowadzają nastrój radosnego podniecenia (jednostki euforyczne): *krasawica, krasawiec*.

Omawiane zapożyczenia mogą wprowadzać do polszczyzny potocznej także określone efekty ludyczne czy ornamentacyjne. Taką funkcję pełnią bowiem pożyczki o zabarwieniu żartobliwym, które stanowią ok. 39% materiału: *abarotno 1.-2., apiać/apiać”, awośka, awtamaszina, bolszoj, bradziażyć 2., bukwa 2., bumagi, było – spłyło, car kołokoł, czaj 1., czepucha, czort/ciort znajet, eto wsio, innostranec, innostronny, Iwan/iwan, i wsio, kartoszki, kitajec/Kitajec 2.*, oraz pożyczki o charakterze ironizującym (ok. 10%): *bukwy, bumaga 1., buntowszczyk, duszoszczypiący, gierojka, gierojski, kakaja, krasnaja, krasno, kulturno, kulturnyj czietawiek, lać słozy, przekrasno*. Do tej grupy jednostek należą także wyrażenia obrazowe (5,4%): *duszoszczypiący, kołchoz 1.-6.* i połączenia peryfrastyczne (1,5%): *kaniiec filma, kazionnyj napój*.

Zapożyczenia leksykalne z języka rosyjskiego zasilają więc w potocznej odmianie współczesnej polszczyzny głównie warstwę ekspresywizmów. Intensywne zabarwienie emocjonalno-ekspresywne ukształtowało się w większości wypadków na gruncie języka polskiego, por. np.: *awtamaszina, bolszewicki, bolszoj, bukwa, bumagi, car kołokoł, dieńgi/diengi, gieroj, innostraniec, innostranny, jaczajka, Jewropiejka, kakaja, karman, kitajec/Kitajec, kołchoz, komandor, konwejer, krugom, kulturnyj czieławiek, nastojaszczy, przekrasno, sobaka, spiczka/spiłka, sztany, wsio lub zagwozdka*. Niekiedy mogło się ono łączyć z niektórymi jednostkami już w języku rosyjskim, por. np.: *aluzju poniał, barachło 1.-2., bez wodki nie rozbieriosz, bladź, bliacha-mucha, bolsze ryło, christopriedatiel, czepucha, czort/ciort znajet, durak, jebaka, kałasz, karmańszczyk, lać ślozy, miełocz, psychuszka, sukinkot, swołocz czy żulia*.

Jak wiadomo, najnowsze słowniki polszczyzny potocznej są nie tylko doskonałym źródłem materiału do analiz czysto językoznawczych. Są one (zwłaszcza SPLP) przydatne również w badaniach socjolingwistycznych, ponieważ podają – jeśli tylko pozwalają na to teksty dokumentujące opisywaną jednostkę – także istotne, podstawowe cechy nadawcy i odbiorcy wypowiedzi, tj. płeć, wiek, wykształcenie, zawód, pochodzenie i miejsce zamieszkania (por. SPLP: XVII). Można więc w niniejszym artykule nakreślić na ich podstawie – w najogólniejszych zarysach – najważniejsze pozajęzykowe okoliczności, które towarzyszą społecznemu i geograficznemu funkcjonowaniu rusycyzmów, zakładając, że kontynuowanie badań nad rusycyzmami w odmianie potocznej współczesnej polszczyzny niewątpliwie pozwoli poprawić i uzupełnić (uszczegółowić) poczynione tu wstępne obserwacje.

Największa grupa zapożyczeń egzystuje w języku mężczyzn. W analizowanym materiale znajduje się bowiem 136 odpowiednich poświadczeń cytowanych, co stanowi ok. 77% całego zasobu przytoczeń źródłowych. Najbardziej charakterystycznymi zapożyczeniami w tej grupie są: *bladź/blać 2.* (5 poświadczeń), *gieroj 2.* (5), *kołchoźnik 1.* (5), *kudy/kuda komuś do kogoś* (5), *kukuruźnik 1.* (5), *barachło 2.* (4), *durak* (4), *krasno* (4), *krasnoarmiejec* (4), *aluzju poniał* (3), *apiać/apiać* (3), *jebaka* (3), *kałasz* (3), *kazionny* (3), *kitajec/Kitajec 1.* (3), *kitajec/Kitajec 3.* (3), *kniga 1.* (3), *komandir* (3), *krugom* (3).

W języku kobiet nasycenie zapożyczeniami rosyjskimi jest znacznie mniejsze, o czym świadczy nie tylko niewielka liczba poświadczeń (40 cytatów, tj. ok. 23% materiału), ale także bardzo mała rozpiętość frekwencji zapożyczeń (od 2 do 1), np.: *krasnoarmiejec* (2), *było – spłyło* (1), *czaj 1.* (1), *duszoszczypiący* (1), *eto wsio* (1), *hadziajka* (1), *innostraniec* (1), *Jewropiejka* (1), *kitajski* (1), *krasawica* (1), *kulturnyj cziełowiek* (1), *lać ślozy* (1), *lapnąć* (1).

Analiza cytacji w SPLP unaocznia również, że większość rusycyzmów występuje w języku mówionym osób ze średnim i wyższym wy-

kształceniem (ok. 78% wszystkich poświadczeń źródłowych). Wśród zapożyczeń należących do tej grupy znajdują się: *babuszka* 3., *bladzia*, *bladź/blać* 3., *bladź/blać* 7., *bladź chudaja*, *bolszewik* 3., *bradziaga*, *bukwa* 1., *bumaga* 1., *bumagi*, *było – spłyło*, *car kołokoł*, *chaziaj*, *czepucha*, *dacza*, *gie-rojski*, *kniga* 2., *kołchoz* 2., *kołchoz* 3., *kołchoz* 4., *kołchoźnik* 1., *kołchoźnik* 2., *krasawiec*, *krasnoarmiejec*, *kudy/kuda* komuś do kogoś, *kukuruźnik* 1., *kurić/zakurić*, *lapnąć*.

W języku osób mniej wykształconych (z wykształceniem podstawowym i zawodowym) wskaźnik rusycyzmów jest kilkakrotnie mniejszy i sięga zaledwie 22%. Najbardziej charakterystycznymi zapożyczeniami są tu takie jednostki, jak: *bez nikakich*, *bladź/blać* 2., *bladź/blać* 4., *bolszewik* 3., *bradiaga*, *dieńgi/dien-gi*, *kazionny*, *kitajec/Kitajec* 3., *kniga* 1.

Wysoki odsetek rusycyzmów (ok. 55%) obserwujemy w języku nadawców społecznie uprzywilejowanych, a więc pisarzy, poetów, satyryków, publicystów, dziennikarzy, naukowców, aktorów, piosenkarzy, kompozytorów, posłów na sejm, wojewodów, wójtów czy też prawników, inżynierów lub studentów. Dwukrotnie mniejszym nasyceniem zapożyczeniami z rosyjskiego (około 27%) charakteryzuje się język nadawców o przeciętnym prestiżu społecznym: sprząta-czek, kucharek, praczek, kierowców, murarzy, kelnerów, kolejarzy, lakierników, taksówkarzy, cieśli czy gospodyń wiejskich. Zdecydowanie najniższy wskaźnik (nieco ponad 18%) cechuje język osób z tzw. marginesu społecznego, w szczególności młodocianych przestępców, członków gangów, konfidentów, więźniów, włóczęgów, złodziei oraz osób powiązanych z półświatkiem.

Co się zaś tyczy kwestii terytorialnego rozpowszechnienia zapożyczeń z języka rosyjskiego, to należy z całą mocą podkreślić, że są one – jak trafnie zauważyła H. Milejowska – jednostkami „eksterytorialnymi”, charakteryzującymi nie tylko język mieszkańców Warszawy (ponad 64% poświadczeń cytatowych), ale także język potoczny mieszkańców Szczecina (14,3%), Gdańska (4,8%), Poznania (2,4%), Wrocławia (2,4%), Krakowa (2,4%), Katowic (2,4%), Gubina (2,4%), Żar (2,4%), Wąbrzeźna (2,4%) oraz mieszkańców wsi i osad, głównie małopolskich, mazowieckich i białostockich. Najczęściej idzie tu o język osób młodych, które nie przekroczyły 35 roku życia (ok. 45% poświadczeń) oraz język mieszkańców nieco starszych, w wieku od 35 do 55 lat (ponad 35% zaświadczeń).

Chciałbym zaznaczyć, że rosyjskim zapożyczeniom w potocznej odmianie polszczyzny warto poświęcić szersze badania językoznawcze. Przedmiotem osobnej analizy mogłyby się stać ich właściwości semantyczne. Dotychczasowe obserwacje w tym zakresie mają bowiem charakter intuicyjny i nie wynikają ze szczegółowej analizy większego zbioru zapożyczeń (por. np.: Buttler 1973: 11-16, B[uttler] 1989: 506-507, Jurkowski 1982: 136-137, Lubaś 2003: 501-502, 504-506).

Rozwiązania skrótów

- BSRRER** – Химик, В. В. 2004. *Большой словарь русской разговорной экспрессивной речи*. Санкт-Петербург
- BTSRJa** – Кузнецов, С. А. (гл. ред.). 2000. *Большой толковый словарь русского языка*, Санкт-Петербург
- FSRLJa** – Федоров, А. И. (сост.). 1997. *Фразеологический словарь русского литературного языка*. Т. 1-2. Москва
- PJZ** – Bogusławski A., Wawrzyńczyk J. 1993. *Polszczyzna, jaką znamy. Nowa sonda słownikowa*. Warszawa
- RASNL** – Квеселевич, Д. Н. 2002. *Русско-английский словарь ненормативной лексики*, Москва
- ROS** – Лопатин, В. В. (отв. ред.). 1999. *Русский орфографический словарь*. Москва
- RUURS** – Ганич, Д. І., Олійник, І. С. 2002. *Російсько-український українсько-російський словник*. Київ
- SEP** – Dąbrowska A. 1998. *Słownik eufemizmów polskich czyli w rzeczy mocno, w sposobie łagodnie*. Warszawa
- SGS** – Kaczmarek, L., Skubalanka, T., Grabias, S. 1994. *Słownik gwary studenckiej*. Lublin
- SPLP** – Lubaś, W. (red.). 2001-2006. *Słownik polskich leksemów potocznych*. Т. 1-4. Kraków
- SPP** – Anusiewicz, J., Skawiński J. 2000. *Słownik polszczyzny potocznej*. Warszawa – Wrocław
- SPPCz** – Czeszewski, M. 2006. *Słownik polszczyzny potocznej*. Warszawa
- SPPiW** – Grochowski, M. 2003. *Słownik polskich przekleństw i wulgaryzmów*. Warszawa
- SRJa** – Евгеньева, А. П. (гл. ред.). 1981-1984. *Словарь русского языка АН СССР*. Т. 1-4. Москва
- SSP** – Lewinson, J. 1999. *Słownik seksualizmów polskich*. Warszawa
- SWJP** – Dunaj, B. (red.). 1996. *Słownik współczesnego języka polskiego*. Warszawa
- TSNLRJa** – Квеселевич, Д. Н. 2003. *Толковый словарь ненормативной лексики русского языка*. Москва
- TSRJa** – Ушаков, Д. Н. (ред.). 1935-1940. *Толковый словарь русского языка*. Т. 1-4. Москва
- TSRS** – Елистратов, В. С. 2005. *Толковый словарь русского сленга*. Москва
- TSŻWJa** – Даль, В. И. 2002. *Толковый словарь живого великорусского языка*. Москва

BIBLIOGRAFIA

- Bielecka-Latkowska, J. 1987. *Rosyjskie zapożyczenia leksykalne we współczesnym języku polskim w świetle materiałów słownikowych i prasy powojennej (1945-1985)*. Kielce.
- Buttler, D. 1973. Nowsze zapożyczenia rosyjskie w języku polskim. *Zeszyty Naukowo-Dydaktyczne Filii UW w Białymstoku. Humanistyka*, 2/6, 5-36.
- Buttler, D. 1977. Neologizmy potoczne powojennej polszczyzny. *Przegląd Humanistyczny*, 11, 99-105.
- Buttler, D. 1978. Powojenne innowacje w polskim zasobie słownym. *Przegląd Humanistyczny*, 5, 55-67.
- B[uttler], D. (D. B.). 1989. Elementy pochodzenia rosyjskiego we współczesnej polszczyźnie i kryteria ich oceny. Cz. I. Zapozyczenia bezpośrednie. *Poradnik Językowy*, 9-10, 504-509.
- Jurkowski, M. 1982. Wpływy obce na język polski w okresie sześćdziesięciolecia. W: *Język polski i językoznawstwo polskie wsześćdziesięcioleciu niepodległości /1918-1978/*. Wrocław, 135-142.
- Kania, S. i Tokarski, J. 1984. *Zarys leksykologii i leksykografii polskiej*. Warszawa
- Karaś, H. 1996. *Rusycyzmy słownikowe w polszczyźnie okresu zaborów*. Warszawa
- Kuroczycki, T. i Rzepka W., R. 1979. Zapozyczenia leksykalne z języka rosyjskiego we współczesnej polszczyźnie pisanej. *Studia Rossica Posnaniensia X*. Poznań, 107-115.
- Lubaś, W. 2003. *Polskie gadanie. Podstawowe cechy i funkcje potocznej odmiany polszczyzny*. Opole
- Milejkowska, H. 1966. Kilka uwag o rusycyzmach w tzw. wiechu i w języku potocznym. *Poradnik Językowy* 6, 256-260.
- Rybicka, H. 1976. *Losy wyrazów obcych w języku polskim*. Warszawa.

ABSTRACT

The Author delineates types of Russian lexical borrowings which are reported in dictionaries of contemporary colloquial Polish. The most important circumstances existing beyond language that contribute to social and geographic functioning of Russian loanwords have been the object of discussion in the present paper.